

DÖYÜŞƏ HAZIRLIQ

Hüquqlarını yarımçıq bilmək onları heç bilməməkdən yaxşıdır

Mövzular:	İnsanın ümumi hüquqları
Mürəkkəblik səviyyəsi:	Səviyyə 2.
Yaş həddi:	8-13 yaş.
Müddəti:	60 dəqiqə (böyük qruplar üçün daha az)
İştirakçıların sayı:	10 uşaq və 3 aparıcı.
Oyunun növü:	Açıq havada fəal qrup oyunu.
İcmal:	Uşaqlar itmiş hüquqlarının yarısını tapmağa çalışırlar.
Tapşırıqlar:	Qrup dinamikasını dəstəkləmək.
Hazırlıq:	İnsan hüquqlarının müzakirəsinə imkan vermək.

Oyunun mənasını başa düşmək üçün təlimatı və rol kartlarını diqqətlə oxuyun. Bu, bütün oyunçular üçün mürəkkəb rollu oyundur. Bir neçə aparıcı tələb edilir: 10 oyunçuya minimum 3 aparıcı (1 koordinator, mərkəzi posta 1 nəfər və 1 ovçu) və 2 nəfər ehtiyat oyunçu lazımdır.

Oyunda iştirak edəcək aparıcı və uşaqların rol kartlarının surətini çıxardın.

Aparıcı və oyunçuları təlimatlandırın.

10-15 nəfərdən ibarət qrup üçün ümumilikdə cəmi 50 kart olmaqla, rəngli kağızlarda hüquqlar yazılmış 10 ədəd kartın surətini çıxarın. Hər 5 əlavə uşağa başqa rəng verin (məsələn, 25 uşağa 7 rəngdən ibarət 70 kart lazımdır).

- Ayrı-ayrı hüquqlar yazılmış kartları kəsin.
- Hüquqlar yazılmış kartları tən ortadan kəsin.
- Kartların yarısını 2 hissəyə bölün.
- Bir hissəni mərkəzi posta verin, digər hissəni isə kartlı adamlar arasında bölüşdürün.
- Oyun yerini yoxlayın və oyun meydançasının sərhədlərini təyin edin. Mərkəzi postun və oyunçuların yerini göstərin.

Materiallar

- 50-70 ədəd müxtəlif rəngli ortadan iki hissəyə kəsilmiş zolaqlar hazırlamaq.
- Qayçı.
- Kartların birləşdirilməsi üçün yapışdırıcı.
- Bütün kartların göstərilməsi üçün dəftərxana sancağı və ya yapışdırıcı.

- “Ov mövsümü”nün başlanması və oyunun bitməsi signalını vermək üçün fit və ya buna bənzər başqa bir alət.
- Ovçular üçün şlyapa və ya digər fərqləndirici bir geyim.
- Tövsiyə olunanlar: apteçka (dərman qutusu), su.

Təlimat

1. Mərkəzi postun uşaqlarını toplayın və oyunun şərtlərini onlara izah edin: döyüşə hazırlıq elan edilmiş və onlardan ölçü götürmək tələb edilmişdir. Məlum olur ki, uşaqların 10 hüququ həmişəlik yox olub. Lakin itmiş hüquqların parçalarını xilas etmək mümkün olmuşdur. Onların məqsədi itmiş parçaları tapmaq və hüquqları tam olaraq bərpa etməkdir. Əgər onlar kartları müəyyən edilmiş zaman ərzində toplaya bilsələr, ovçulara qalib gələcəklər.

2. Oyunun davam etmə müddətini müəyyən edin (kiçik qruplar üçün - 30 dəqiqə; 20 və ya daha çox uşaq olan qrup üçün isə 20 dəqiqə). Oyunun sərhədlərini göstərin, onun başlamağını və ya bitməyini bildirən səs signalı haqqında onları məlumatlandırın. İzah edin ki, siz oyunda iştirak etməyəcək, ancaq kənardan uşaqların təhlükəsizliyini və oyuna riayət qaydalarını təmin edəcəksiniz.

3. Aparıcı mərkəzdə dayanır, kartların yarısını uşaqların hər birinə paylayır və qalanını özündə saxlayır. Uşaqlara izah edin ki, oyunun məqsədi tam hüquqlar olan kartları tamamlamaq üçün kartların digər yarısını tapmaqdır. Kartların yarısı onların rənginə və hüquqların nömrəsinə uyğun olmalıdır.

4. Uşaqlar kartların hər iki yarısını mərkəzi nöqtəyə gətirməlidirlər.

5. Mərkəzi nöqtənin rolunu uşaqlara izah edin:

a) Oyun mərkəzi nöqtədən başlayır və bitir.

b) Hüquqlar yazılmış kartların hər iki yarısını mərkəzi nöqtəyə gətirin.

v) Sizə başqa kart təklif edəcəklər.

6. Uşaqlara “kartlı adamlar”ın rolunu izah edin;

a) “Kartlı adamlar”da itmiş kartların yarısı tapılacaq.

b) Onlar oyun meydançasının müxtəlif yerlərində, oyunçuların onları tapa biləcəkləri hissələrdə olacaqlar. Kartı olanların çox hissəsi bir yerdə dayanacaq, ən azı biri isə gəzəcək.

v) “Kartlı adam”a yaxınlaşın və ona öz kartınızın yarısını göstərin. Əgər onda bu kartın ikinci yarısı varsa, onu sizə verəcək. Bütün kartları mərkəzə gətirin, digər hissəni götürün və yenidən başlayın.

q) Əgər kartı olan adamda kartların ikinci yarısı yoxdursa, siz başqasına yaxınlaşmalısınız.

d) Ov mövsümü zamanı yeganə təhlükəsiz yer kartlı adamdan əl çatacaq qədər məsafədə dayanmaqdır. İndi kartlı adamlar çıxacaqlar və öz mövqelərini tutacaqlar.

7. Uşaqlara ovçuların rolunu və “ov mövsümü” sistemini izah edin:

a) Ov mövsümü zamanı ovçular sizi tutmağa və hüquqlarınızı əlinizdən almağa cəhd göstərəcəklər.

b) Ovçular sizi tutan zaman sizin kartınızı alıb iki hissəyə böləcəklər. Onlar cırılmış hissənin birini sizə verəcək, digər hissəsini isə kartlı adamlara verəcəklər. Bu o deməkdir ki, kartlar daha kiçik hissələrə bölündüyü üçün onları bütünlüklə toplamaq hər dəfə daha da çətinləşir.

v) Bir dəfə çalınan fit səsini eşitdiyiniz zaman ov mövsümü başlayır. Mövsüm bitdikdə isə iki dəfə fit çalınacaq.

q) Yadda saxlayın: ovçuların sizi tuta bilməyəcəyi yeganə yer – kartlı adamdan uzanmış əl qədər olan məsafədir.

8. Oyunu başlayın. Uşaqlar öz kartlarını toplamaq üçün kartlı adamları axtararaq oyun meydançası boyu qaçmağa başlayırlar.

9. Bütün kartlar toplanan zaman oyunu bitirin.

Təhlil və qiymətləndirmə.

1. Suallar verərək oyunu təhlil edin.

a) Oyun zamanı nə baş verdi?

b) Ən maraqlı anlar hansı idi?

c) Sizin hansısa bir strategiyanız var idi?

d) Siz bu oyunu yenidən oynasaydınız, başqa nə edərdiniz?

e) Siz bu oyun haqqında nə düşünürsünüz?

2. Bu sualları verməklə oyunu insan hüquqları ilə əlaqələndirin:

a) “ ..... hüququ “ dedikdə biz nə başa düşürük?

b) Siz necə fikirləşirsiniz, bu hüquqlar hər kəs üçün müsbətdirmi? Onlara bütün dünyada riayət edirlərmə?

c) Real həyatda kim “ovçu” və kim “kartlı adam” ola bilər?

d) Biz öz həyatımızda hamının bərabər hüquqlu olmasını təmin etmək üçün nə etməliyik?

Davam üçün ideyalar

Gündəlik həyatda hansı hüquqlarla qarşılaşdığınızı uşaqlarla müzakirə edin və sizin yaşadığınız yerdə bu hüquqların inkişaf etdirilməsi üçün hansı konkret fəaliyyətlərin həyata keçiriləcəyini müəyyənləşdirin.

Aparıcıya məsləhətlər

Bu oyun üçün bir neçə aparıcı tələb edilir. Ən azı bir aparıcı koordinator kimi oyundan kənar olmalıdır. Aparıcı və uşaqlar kartlı şəxs ola bilərlər, ancaq təkcə aparıcılar mərkəzi postda dayanmalı, yaxud ovçu olmalıdırlar. Oyunda nə qədər çox uşaq iştirak edərsə, oyunun təhlükəsiz və şəffaf keçməsi üçün daha çox aparıcı tələb edilir.

- **Kiçik qruplar üçün tələb edilən aparıcıların minimal sayı:** 3 aparıcı (1 koordinator, 1 nəfər mərkəzi post üçün və 1 ovçu) və 2 kartlı adam.

- **20 oyunçudan ibarət qrupun aparıcılarının minimal sayı:** 4 aparıcı (1 koordinator, 1 nəfər mərkəzi post üçün və 2 ovçu) və 3-4 nəfər kartlı adam .

- **25 oyunçudan ibarət qrupun aparıcılarının minimal sayı:** 5 aparıcı (1 koordinator, 1 nəfər mərkəzi post üçün və 3 ovçu) və 4-5 nəfər kartlı adam.

- Bu oyunu açıq havada oynamaq daha yaxşıdır (məsələn, oyun meydançası, idman meydançası, park, meşə). Onu hətta böyük bir məkanla əvəz etmək də olar.

- Bu oyunun kifayət qədər təhlükəsiz olmasına baxmayaraq, məktəbdən kənar və ya açıq havada təşkil olunan oyunlar üçün apteçka (dərman qutusu) və şüşədə su götürmək tövsiyə edilir.

PAYLAMA MATERIALI: ROLLU KARTLAR

Koordinatorun rolu (1 aparıcı)

Əvvəlcə oyunun şərtlərini izah edin və sərhədi qurun. Siz həm də oyunu dayandırarkən və ya digər fəvqəladə hallar zamanı hansı siqnalıdan istifadə ediləcəyini göstərməlisiniz, bu siqnal "ov mövsümü"nin açılış siqnalından tamamilə fərqli olmalıdır.

Uşaqlar və aparıcıların öz rollarını başa düşdüyündən əmin olun. Oyun prosesində siz uşaqlar üçün təhlükəli hərəkətlərin olmamasını və kobudluğa yol verilməməsini təmin etməlisiniz. Lazımi hallarda oyuna müdaxilə edin və ya oyunu saxlayın. Sizde ehtiyat üçün apteçka və ehtiyat su olmalıdır. Vaxt bitdikdə oyunu bitirin və oyunu təhlil edin.

Mərkəzi postun rolu (1 aparıcı)

Adından göründüyü kimi, bura mərkəz olmalıdır. Oyun burada başlayır və qurtarır. Siz kartların bir hissəsini uşaqlara paylayırsınız, bir hissəsini isə özünüzdə saxlayırsınız. Kartların digər bir hissəsi isə kartlı adamlardadır.

- Hüquqlar yazılan kartların ikinci hissəsini tapan uşaqlar onları sizə gətirəcək. Uşağa yeni hissəni tapmağa imkan verin.
- Uyğun gələn kartları bir-birinə yapışdırın. Bütün kartları divardan elə asın ki, uşaqlar öz uğurlarını asanlıqla görə bilsinlər.

- Uşaqlar kartların yeni hissəsini seçməyə başladıkları zaman eyni rəngli kartların toplanması üzrə öz xüsusi strategiyalarını yenidən hazırlamağa başlayırlar. Siz belə strategiyanın hazırlanmasına təşəbbüs göstərmək əvəzinə onları buna həvəsləndirməlisiniz.
- Oyundan çıxan uşaqların mərkəzi postda sizə kömək etməyinə icazə verin.

“Kartlı adamlar”ın rolu (2 və daha artıq uşaq və ya aparıcı)

Kartların yarısının bütöv hissəsini öz aranızda bölüşdürün.

- Oyun meydançasında özünü yer tutun. Siz gizlənməli deyilsiniz, amma müxtəlif yerlərdə dayanmalısınız. Uşaqlar sizi tapmalıdırlar.
- Bir nəfər istisna olmaqla, bütün kartlı adamlar bir yerdə dayanmalıdırlar. Kartlı adamlardan biri aparıcıya bütün oyunu diqqətlə izləmək imkanı verməklə oyun zamanı yerini dəyişir.
- Oyunçular sizə yaxınlaşacaq və kartların yarısını göstərəcəklər. Əgər sizdə bu kartların ikinci hissəsi varsa, onu oyunçuya verin.
- Ov mövsümü zamanı sizin ətrafınızda təhlükəsizlik zonası yaranır. Bu zona hüdudlarında ovçular oyunçuları tuta bilməzlər.
- Əgər hətta sizdə yarımkartlar yoxdursa, oyunun bitməsi haqqında xəbər verən final signalı səslənənə kimi öz yerinizdə durun.

Ovçular (1 və daha artıq aparıcı)

- Sizin rolunuz oyunçuları tutmaq və ov mövsümü zamanı onların əlindən hüquqlarını almaqdır. Oyunçunu tutduğunuz zaman onun kartını iki hissəyə bölün. Bölünmüş hissələrdən birini oyunçuya qaytarın, digər hissəni isə kartlı adama verin. Bu o deməkdir ki, oyunçuya bütün kartları tamamlamaq daha çətin olacaq.
- “Ov mövsümü” uşaqlar üçün həyəcanlı oyundur. Onu ardıcıl, lakin qısa vaxt ərzində həyata keçirin. “Ov mövsümü” oyununu başlayarkən bir dəfə, bitirərkən isə iki dəfə fit çalın.
- Ovçular hamısı eyni formada geyinməlidirlər (məsələn, hamısı eyni şlyapa, palto, şərf geyinməli və ya üstlərində hər hansı bir fərqləndirici işarə olmalıdır). Ov mövsümü zamanı uşaqları həvəsləndirmək üçün səs-küy salın.
- “Ov” zamanı oyunun məqsədi ilk növbədə uşaqların ələ keçirilməsi deyil, onların oyuna təşviq edilməsidir. Əgər siz daha çox uşaq və ya eyni oyunçunu davamlı tutsanız, onda uşaqlar özlərinə olan inamı itirə bilirlər.

Aşağıda verilmiş cədvəlin surətini çıxarın və hüquqları ayrı-ayrı kəsin. Kəsilmiş hüquqları yenidən iki hissəyə bölün. Hər bir hüquq eyni rəng və eyni nömrədə olmaqla iki hissədən ibarət olacaq. Kartların yarısını uşaqlarla bölüşdükdən sonra qalan bütün kartlar mərkəzi postda qalır, ikinci hissə isə kartlı adamlar arasında bölünür. 10-15 uşaqdan ibarət qrup üçün hüquqlar yazılan 5 müxtəlif rəngli 50 kartın surətini çıxarın. Əlavə edilən hər 5 uşağa başqa rəng təklif edin (məsələn, 25 uşaqdan ibarət qrup üçün bizə 7 rəngli 70 kart lazım olacaq). Əgər surətini çıxarmaq sizə çətindirsə, əllə yazın.

1. HƏR BİR UŞAĞIN MÜDAFİƏ HÜQUQU VAR.
2. HƏR BİR UŞAĞIN TƏHSİL HÜQUQU VAR.
3. HƏR BİR UŞAĞIN SAĞLAMLIQ HÜQUQU VAR.
4. HƏR BİR UŞAĞIN SƏRBƏSTLİK VƏ ƏYLƏNCƏ HÜQUQU VAR.
5. HƏR BİR UŞAĞIN VƏTƏNDAŞLIQ HÜQUQU VAR.
6. HƏR BİR UŞAĞIN DİNİ SEÇMƏK HÜQUQU VAR.
7. HƏR BİR UŞAĞIN İNFORMASIYA ALMAQ HÜQUQU VAR.
8. HƏR BİR UŞAĞIN BİRLƏŞMƏK HÜQUQU VAR.
9. HƏR BİR UŞAĞIN ÖZ AİLƏSİ İLƏ YAŞAMAQ HÜQUQU VAR.
10. HƏR BİR UŞAĞIN ƏDALƏTLİ MƏHKƏMƏ SEÇİMİ HÜQUQU VAR.